

Satranç

Kıvanç Çefle [bitsatranc@tubitak.gov.tr]

Bir Satranç Etütçüsü Olarak Jan Timman

Hollandalı GM Jan Timman 1970-1990 yılları arasında dünyanın en güçlü oyuncularını arasında yer alıyordu. Satranç dünyasında Sovyet üstünlüğünün egemen olduğu o yıllarda, “Batının En İyisi” (Best of the West) lakabıyla ün salmıştı.

1951 doğumlu Timman’ın satranç yeteneği erken yaşlarda kendini göstermişti. 1967’de, henüz on beş yaşında iken, Dünya Gençler Şampiyonası’nda ülkesine üçüncülük getirdi. 1974’te Max Euwe ve Jan Hein

Lennart Ootes

Jan Timman

Donner’den sonra GM unvanını elde eden üçüncü Hollandalı oldu. Başarıları birbirini takip etti, 1982’de artık Anatoli Karpov’dan sonra dünyanın iki numarasıydı. Dokuz kere Hollanda Şampiyonu olduğunu da belirtelim. Bu parlak kariyere rağmen, dünya satranç şampiyonu ile unvan maçını yapacak oyuncuyu belirlemek amacıyla düzenlenen Adaylar Turnuvası’na birçok kez katıldıysa da şans bir türlü yüzüne gülmedi. Eline geçen en büyük fırsat, Anatoli Karpov ile 1993 yılında yaptığı FIDE Dünya Satranç Şampiyonluğu unvan maçıydı. Ancak burada da 12,5-8,5 skorla yenildi. Sonuçta, David Bronstein, Paul Keres ve Viktor Korchnoi gibi “taçsız kral” olarak satranç tarihinde yerini aldı.

Timman’ın belki pek fazla bilinmeyen bir özelliği çok iyi bir satranç etütçüsü olmasıdır. O da tıpkı Richard Reti, Paul

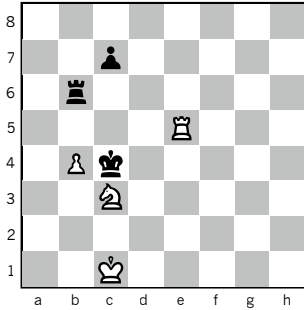
Benko ve Vasily Smyslov gibi hem oyuncu hem de etütçü olarak satranç tarihinde yerini aldı. 2011 yılında yazdığı *The Art of the Endgame* (Oyunsonu Sanatı) başlıklı kitapta yalnızca etütler bulunuyor ve bu kitap şimdiden alanın klasikleri arasında sayılıyor. Timman kitabında satranç etütlerini “mücadele elementinin olmadığı, geriye yalnızca bilimsel ve artistik unsurların kaldığı” bir etkinlik olarak niteliyor. Edindiği ilk oyun sonu kitabında gördüğü Kubbel ve Troitzky’nin etütleri onu âdeta büyülemiş, “bunların sonsuzluk için yaratıldığı” hissine kapılmıştı. Bu derin hayranlık etkisini çok geçmeden gösterdi ve Timman ilk etütlerini 1970’li yıllarda kurmaya başladı. Timman bugün hâlâ etüt kurmaya devam ediyor ve kurgularıyla sık sık ödüller alıyor.

Bu yazımızda onun yapıtlarından birkaç örnek sunacağız.

Diyagram 1

Schaakwerk, 1983

Beyaz oynar ve kazanır.

Beyazın alet üstünlüğü olsa da kazanabilmesi piyonunu koruyabilmesine bağlı:

1. Aa2

Şimdi siyahın önünde iki yol var:

A) 1...Şb3

2. Şb1

2. Ke2? Kh6 3. Kb2+ Şa3 4. Şb1 Kh1+ 5. Ac1 c6 ve beraberlik.

2...Kh6

3. Ke3+ Şa4

4. Ke7!

4. Kc3? Kh1+ 5. Şb2 Kh2+ 6. Kc2 ve siyah sıkıntısız bir şekilde kaleleri değiştir. Dikkate değer bir deneme 4. Şb2!? olabilirdi. Çünkü 4...Kh2+ 5. Şc3 Kxa2 6. Ke5 dizisinden sonra siyah kalesinden vazgeçmeden a5'teki matı

önleyemezdi. Ancak siyahın kurtarıcı bir hamlesi var: 5...c5! 6. bxc5 Şb5! Şimdi beyaz ya atını ya da piyonu kaybeder. Beraberlik.

4...Kh1+

4...Şb3 5. Kxc7 Kh1+ 6. Kc1 Kxc1+ 7. Şxc1 ve beyaz kazanır.

5. Şb2 Kh2+

6. Şc3 c5

7. Ka7+ Şb5 8. Ka5+ Şb6 beklentisiyle. Ama beyaz kalesinin kuvvetli konumundan daha farklı bir şekilde yararlanıyor:

7. Şc4!

Bir hamlede mat tehdidiyle. Şimdi 7...

Kh4+ 8. Şxc5+ ve 7...Kc2+ 8. Ac3+

devam yollarının ikisi de beyaza rahatça oyunu kazandırır.

Gelelim diğer devam yoluna:

B) 1...Kb5

Siyah olabildiğince çabuk ...c7-c5 oynamak istiyor.

2. Ke3!

Yalnızca bu hamle kazandırır. 2. Ke7 de bir işe yaramaz: 2...c5 3. Kc7 Şd4 ve beraberlik.

2...c5

Piyonların değişimi tehdidine karşı beyaz ne yapabilir?

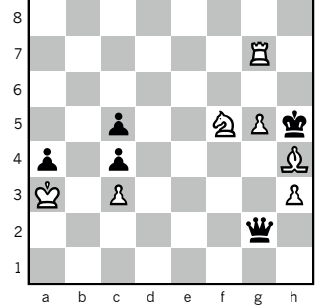
3. Ac3!! Kxb4

4. Şc2!

Ve sonraki hamlede mat önlenemez.

Diyagram 2

World Chess Composition Tourney, 2004

Beyaz oynar ve kazanır.

Beyaz materyal olarak üstün

gözükmele birlikte siyah

her an ...Vb3 mat tehdidiyle ...Vc2

oynayabilir. Beyaz 1. Şxa4 oynarsa

1...Vc2+ ve arkasından

2...Vxf6 var.

1. Ag3+ Şxh4

1...Vxg3 2. Kh7+ ve kazanır. Eğer

aceleyle 2. Fxg3 oynarsa oyun pat olur!

2. Af5+ Şh5

Başa döndük. Şu farkla ki h4'teki fil artık yok.

3. Kh7+ Şxg5

4. Kg7+ Şh5

İkinci kez başlangıç durumuna dönüyoruz. Bu kez beyazın g5 piyonu tahtayı terketti.

Artık beyaz başından beri kafasında olan planı uygulayabilir:

5. h4!!

Şimdi siyah 5...Vc2 oynamayı

düşünemez çünkü 6. Kg5 mat var.

Bu arada beyaz tuzağa düşmüyor: 5.

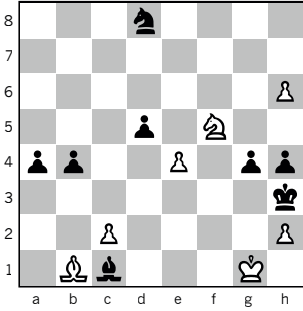
Kxg2 pat!

5...Vg1

6. Kg5+ ve kazanır.

Diyagram 3

2009

Beyaz oynar, kazanır.

1. h7 Fb2

1...Af7? 2. e5 ve kazanır.

2. c3! Fxc3

3. e5! Fxe5

Beyaz iki piyonunu da arka arkaya feda etti. Çünkü biraz sonra göreceğimiz gibi fil için b1-h7 çaprazını açık tutması gerekiyor.

4. h8=V! Fxh8

5. Ag7!

f5 karesini file açmak için. At eğer g7 harici bir kareye oynarsa (5. Ad6 gibi) siyah 5...Fe5! oynar ve sonra da h2'deki piyonu alır.

5...Fxc7

6. Fd3

7. Ff1 mat tehdidiyle.

6...Fd4+

7. Şh1 g3

8. Ff5 mat!

Ayın Soruları

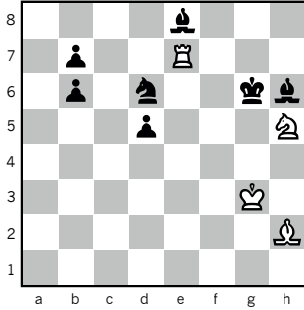
Bu ay size iki sorumuz var. Biri Jan Timman'ın bir etüdü. Diğeri de yakın zamanlarda önemli bir turnuvada birincilik kazanmış bir problem.

Diyagram 4

Jan Timman

Herbstman Anı Turnuvası,
1984

Dördüncü Şeref Mansiyonu

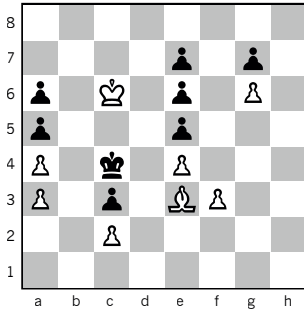
Beyaz oynar, kazanır.

Diyagram 5

Wilfried Neef

Rimkus 75. Yaş Turnuvası,
2017

Birincilik Ödülü

Beyaz oynar,

on bir hamlede mat eder.

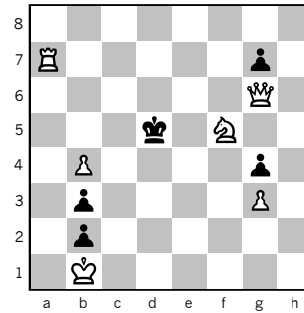
Bu problem için bir de ipucu verelim. Beyazın planı 1. Fa7 ~ 2. Şb6 Şd4 3. Şxa6+ Şc4 4. Şb6 Şd4 5. Şb5 mat hamle dizisi. Ancak ne yazık ki 1. Fa7 hamlesi ile oyun hemen pat olur. Ama yine de buradan ne yapmamız gerektiği ortaya çıkıyor: Bir hazırlık manevrası ile siyahın a5 piyonunu aldıktan sonra 1. Fa7 oynamak.

Geçen Ay Soruların Problemlerin Çözümleri

Size geçen ay "Bulmaca Amca" lakabıyla tanınmış Alman kurgucu Fritz Giegold'un üç problemini sormuştuk. İşte çözümleri:

Diyagram 6

Die Welt, 1961

Beyaz oynar, üç hamlede mat eder.

Çözüm:

1.Ka3!

Yine sürpriz bir anahtar hamle. Bu ölü noktada kalenin ne işi var?

a) 1...Şc4 2. Vc6+ 2...Şxb4 3. Ka4 mat; 2...Şd3 3. Vc2 mat!

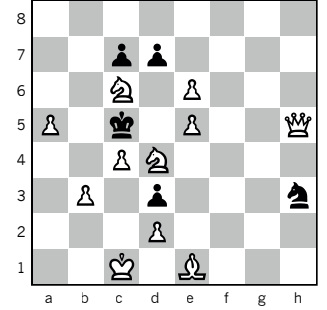
İşte yukarıdaki sorunun cevabı...

b) 1...Şe5 2.Vc6~ 3. Ka5 mat

c) 1...Şe4 2. Vc6+ 2...Şe5 3. Ka5 mat 2...Şxf5 3. Ka5 mat; 2...Şd3 3. Vc2 mat

Diyagram 7

Landeszeitung für die
Lüneburger Heide,
1972

Beyaz oynar, üç hamlede mat eder.

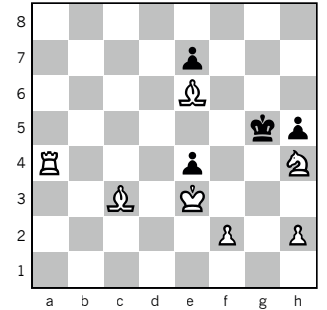
Çözüm:

1. Vd1! (tehdit 2. b4+ Şxc4 3. Vb3 mat!)

1...dxc6 2.Ac2 dxc2 3. d4 mat!; 2...A~ 3. Ff2 mat!

Diyagram 8

Deutsche Schachblätter, 1952
İkincilik ödülü

Beyaz oynar, üç hamlede mat eder.

Çözüm:

1. Fd4!

a) 1...Şxh4 2. f4 e4xf3 e.p. 3. Ff6 mat!

b) 1...Şh6 2. Ka5 Şh7 3. Kh5 mat!